

Gratis

Dienst van Schrift en Tafel, 25 september 2022

Voorganger: ds. Jaap van den Akker

Lezing: Lucas 16: 1-15

Komen

- Welkomstwoord door de ouderling van dienst
- Aanvangslied 'Liefde Gods die elk beminnen' (Lied 754: 1 en 2)
- Moment van Stilte
- Begroeting en bemoediging
- Lied: Liefde Gods die elk beminnen (Lied 754: 3)
Liefde Gods die elk beminnen' - Ik schreef over dit lied in de digitale nieuwsbrief.
Het klonk bij de uitvaart van Koningin Elizabeth. Ook in die uitvaartdienst ging het natuurlijk niet om de overleden koningin, hoe vreemd dat misschien ook klinkt. Het gaat in elke kerkdienst om God. Het mooiste kwam dat tot uiting in de prachtige Engelse hymne 'Love Divine'. De tekst is geschreven door de piëtist Charles Wesley (1707-1788). Het lied gaat erover dat ons leven voltooid wordt als nieuwe schepping. Dat lied kreeg maandag een nieuwe lading voor mij. In de voorlaatste regel staat 'till we cast our crowns before thee', 'tot we onze kronen voor u leggen.' Toen dat gezongen werd zoomde de camera in op de kist waarop de kroon lag. Een kroon voor God. Als erkenning van zijn macht.
Dat lied zongen we net. En het laatste couplet, met die regels zingen we nu: '... leggen [wij] onze gouden kronen zingend voor uw aangezicht.'
- Kyriëgebed
- Glorialied: Rechter in het licht verheven" (Lied 1008: 1 en 3)

WOORD

- Met de kinderen
Gebed
Gesprek
Lied met de kinderen: 'Ik zal er zijn voor jou' (Hemelhoog 524)
- Schriftlezing Lucas 16: 1-15
- Lied: "De wijze woorden en het groot vertoon" (Lied 1001: 1 en 2)
- Preek
Zo hap snap volgde ik deze week de Algemene Beschouwingen.
Met verbazing luisterde ik naar de bijdragen van de parlementariërs. Je vraagt je af of ze echt met elkaar in gesprek zijn, of dat ze allemaal hun eigen verhaal afdraaien en dat maar blijven herhalen. Je vraagt je af met wie ze eigenlijk in gesprek zijn. Met de regering, vertegenwoordigd in de minister-president, of gebruiken ze het podium van de Tweede Kamer en de televisiecamera's om vooral hun eigen achterban te bedienen? Elk statement moet er zo uitkomen dat je er mooi een kort filmpje van kunt knippen dat je dan via de sociale media kunt verspreiden en zo bedienen je de mensen die het toch al met je eens zijn. Daar zorgen de algoritmes van Facebook en Twitter dan wel weer voor.
Heel lang hield ik het dan ook niet vol – het volgen van het politieke hoogtepunt van het jaar. Al snel dacht ik – als er echt iets belangrijks gebeurt, dan zie ik dat wel op het journaal.
Wat wel al op Prinsjesdag duidelijk werd is dat de regering zijn uiterste best doet om de onrust in de samenleving te dempen. Om alle zorg over de inflatie, de oplopende energierekeningen en een dreigende economische krimp te verzachten. Om zoveel mogelijk zorgen weg te nemen. Er wordt met miljarden gesmeten omdat er miljoenen mensen in ons land zijn die hun hoofd niet boven water kunnen houden als het winter wordt.

Vrienden maken met geld.

Vertrouwen terugwinnen door te investeren in koopkracht en een energieplafond af te spreken, op te leggen aan de energiebedrijven. En natuurlijk gaat het de oppositiepartijen dan niet ver genoeg. Natuurlijk kan er altijd nog meer geïnvesteerd worden, en had dat plan niet al twee maanden geleden klaar moeten liggen? Waarom wachtte het kabinet zo lang? En hoe zit dat met de opgelopen energierekeningen van kleine ondernemers, sportverenigingen En - denk ik er dan zelf altijd maar bij - wat dacht je van de kerk – onze kerk? Misschien moeten we deze winter de kachel in de kerkzaal maar uitlaten, want zo'n uurtje op zondag kost onze kerk honderden euro's.

Er wordt met miljarden gesmeten om vertrouwen het winnen.

Kunnen we dat nu vergelijken met deze gelijkenis van Jezus over de oneerlijke rentmeester?

Op zijn minst ligt de parallel voor de hand. Want wat doet deze oneerlijke rentmeester, hij maakt vrienden door met geld te smijten. Geld dat niet van hem is. Hij deelt uit van de goederen die hij voor zijn baas netjes moest beheren.

Een lastige gelijkenis.

Kijk dat dit gebeurt, dat is volstrekt normaal. Zowel in het jaar dertig na Christus als in 2022. Er wordt wat af gespeculeerd, liefst met geld dat niet van jou is. Een tijdje terug ging er een bank bijna aan onderdoor, omdat een werknemer met miljarden aan het speculeren was en het geld had zien verdampen. Geld komt zo vaak niet op de goede plek terecht ook nu nog, of het nu gaat om de toeslagaffaire of de schijnbare onmogelijkheid om de slachtoffers van de gaswinning te gemoed te komen.

Ingewikkelde bureaucratie. Politieke onwil. Rigide uitvoering van regels. Te weinig toezicht. Zeg het maar.

Bij de oneerlijke rentmeester in het verhaal was het vooral te weinig toezicht.

Zijn baas – de grootgrondbezitter – woonde ergens in de stad, en het beheer van zijn landerijen liet hij over aan een zeer zelfstandig optredend manager – de rentmeester. Er was nog geen doortimmerde boekhouding, geen accountantscontrole, het systeem was gebaseerd op vertrouwen. Maar de manager sjoemelt en wordt op het matje geroepen. Hij voelt natuurlijk op zijn klompen aan wat er gaat komen – ontslag op staande voet. En hij komt tot zelfreflectie.

Maar niet zoals de zoon uit het verhaal van de verloren zoon – even hiervoor vertelt – die komt tot inkeer als hij het geld van zijn vader er doorheen heeft gejaagd, hij buigt het hoofd en vraagt vergeving. Deze oneerlijke rentmeester blijft in de ban van macht, status en geld. Wat moet ik doen? Ik kan toch niet gaan bedelen? Hij bedenkt iets dat in zijn systeem past. Hij koopt met geld van zijn baas de trouw van de debiteuren. Als ik mensen aan mij weet te verplichten, dan kan ik later op ze terug vallen. Dan staan ze bij mij in het krijt, in plaats van bij mijn baas.

En net als in de Tweede Kamer deze week: het gaat wel ergens om. Me dunk. Exorbitante bedragen. Honderd vaten olijfolie, dat is de opbrengst van zo'n 140 olijfbomen, zo'n twee jaarsalarissen. Hij smijt met het geld van zijn baas, nu het nog kan. Dat is wel heel iets anders dan herverdeling van rijkdom zoals het jubeljaar waar Jezus en Mozes het over hebben. Dit is het systeem van de wereld, niet van het Koninkrijk.

Zo komt hij in de gunst van de debiteuren. Hij hoeft niet afhankelijk te zijn van hun barmhartigheid, hij heeft hen zo aan zich verplicht. Als een mens die altijd al alles en iedereen op berekende wijze heeft gebruikt voor zijn nut en welvaart, weet hij zelfs van deze wanhopige situatie te profiteren.

Zo gaat het nu altijd – denk je dan – sommige mensen weten zich altijd overal uit te redden.

Tot zover het verhaal dat Jezus vertelt.

Het verhaal is niet bedoeld om op zoek te gaan naar wie dan de grootgrondbezitter representeert en wie de rentmeester. Het verhaal is bedoeld om te choqueren. *Hoe is het mogelijk!* dat moeten de omstanders denken.

En dan komt het meest schokkende: De grondgrondbezitter, de baas, *prijst* zijn oneerlijke rentmeester, hoe is dát mogelijk?! De luisteraars verwachtte een hard optreden van de grootgrondbezitter tegen zijn sluwe rentmester, maar hij prijst hem! Dat is het choquerende van dit verhaal,. En dat is precies de bedoeling. Dat het een tegenreactie oproept. Van de omstanders – van ons. Dit is zoals het in de wereld toegaat – wil Jezus ons maar duidelijk maken. Dit verhaal wordt verteld vanuit de normen en waarden van de wereld. De wereld van de duisternis en de Mammon. Ik trek je mee in de denkwereld van dit gewone leven van alledag, om je te laten zien hoe deze wereld in elkaar zit en je hem afwijst. Uiteindelijk is dat de bedoeling van deze gelijkenis.

En dat blijkt ook uit de uitspraken van Jezus in het vervolg: “Als jullie onbetrouwbaar blijken in de omgang met de valse mammon, wie zal jullie dan werkelijk belangrijke dingen toevertrouwen.”

Wat blijkbaar wel navolging waard is, is de vindingrijkheid en de creativiteit in het boekhouden en de alertheid van de manager over de dreigende catastrofe die hem boven het hoofd hangt. Hoewel het hem een vermogen kostte kon de landheer de truc wel waarderen. Eigenlijk ook wel logisch want ze leven in dezelfde wereld. Directeur en manager. De landheer beoordeelt zijn gewiekste en geslepen rentmeester vanuit zijn eigen normen en daarom prijst hij hem, omdat de oneerlijke rentmeester de urgentie van de situatie goed had ingeschat en de tijd die hem nog restte goed heeft uitgebuit om zijn eigen hachje te redden. Als ondernemer kon zijn baas dat wel waarderen: “Handige jongen ben je, slim gespeeld.”

Dat is het perspectief van de wereld.

Vervolgens tilt Jezus het verhaal in het perspectief van het koninkrijk. Dat zijnde “werkelijk belangrijke dingen”.

En dat is perspectief waaruit zijn leerlingen, waaruit ook wij worden geacht te leven. Dat is een andere blik. Dat is een ander niveau. De wereld waarin we leven is hetzelfde, en dus moeten we ook gebruik maken van de mogelijkheden die deze wereld ons geeft. Vrienden maken met de mammon, vrienden maken met geld – prima, maar wel vanuit een heel andere grondhouding. De wereld van de eerste eeuw was een wereld van *voor wat hoort wat*. Als je iets geeft, dan ontvang je iets terug. Zo zat de Grieks-romeinse wereld in elkaar, en in wezen is er nog niet veel veranderd. Datzelfde principe hanteren de Farizeeën. Met hun wereldlijke rijkdom, en ook met hun interpretatie van de wet. Als je je maar aan deze regels houdt, dan is God goed voor je. Want voor wat hoort wat.

Jezus staat een heel andere wereld voor. Dat wereldse principe van voor wat hoort wat past niet in Gods orde.

God geeft *om niet*. Gratis. Zonder is terug te verlangen.

God schenkt leven en liefde uit genade.

God is een God die vergeeft, zonder dat daar wat tegenover hoeft te staan.

Zijn woord wil deze wereld omgekeerd.

Alle wetmatigheden van ons leven. Dat je respect moet afdwingen. Dat je je geld moet verdienen, dat er iets tegenover een gunst moet staan. Al die wetmatigheden kent God niet. Gods wetmatigheid is genade.

En dat is wat Jezus voorleeft, voorhoudt. Liefde in een wereld die dat niet aankan. Liefde zelfs als je sterft aan de wetmatigheden van de wereld.

Dat botst met onze wereld. Daarom is de navolging zo moeilijk. Het gaat in tegen hoe de wereld denkt.

Daar zit ook de denkfout in de politiek van vandaag de dag. Vertrouwen win je niet terug door geld uit te delen. Vertrouwen draait om liefde: Durf je je in de ander te verplaatsen. Durf je toe te geven dat je fouten hebt gemaakt. Durf je de diepte in te gaan en bespreekbaar te maken dat het echt anders moet in hoe we met elkaar omgaan en hoe we met de ons gegeven schepping

opgaan. Dan til je het boven de wetmatigheden van deze wereld uit, dan probeer je allereerst iets van Gods evenbeeld in de ander te ontdekken. Dan is liefde het startpunt en niet de mammon.

Moeilijk – ja. Want je botst steeds weer op de harde werkelijkheid van deze wereld. Maar het begin heel dichtbij en kleinschalig. Met belangstelling, oprechte belangstelling voor de ander. Op voet van gelijkheid – om niet.

Of je nu in de zorg werkt of in het onderwijs en het werk je over de schoenen loopt, of je nu ambtenaar bent en alle mooie plannen ook echt uitvoerbaar probeert te maken. Of je nu dichtbij de natuur werkt en leeft en ziet hoe de biodiversiteit verdwijnt, maar geen idee hebt hoe je het roer kunt omgooien. Of je nu van een pensioen leeft en weer niet geïndexeerd bent, terwijl de rekeningen wel steeds groeien. Het begint met oprechte belangstelling op voet van gelijkheid.

Aan de tafel van de Heer is iedereen een gelijke.

Daar vallen alle wetmatigheden weg. Daar mag je zijn om wie je bent. Schepsel van God.

Welkom aan zijn maaltijd. Nu en in het Koninkrijk.

Amen.

- Muzikaal intermezzo

ANTWOORD

Lied: 'Wil je opstaan en Mij volgen' (Iona 40: 1, 2, 4 en 5)

MAALTIJD VAN DE HEER

- Voorbeden
- Collecte
- Nodiging
- Tafelgebed (Dienstboek pagina 226-222)
- Onze Vader
- Breken van brood en schenken van de wijn
- Gemeenschap van brood en wijn, tijdens het delen van brood en wijn zingen wij:
 'Brood hier gedeeld' (Iona 41: 1, 2 en 3)
 en 'Ubi caritas' (Lied 568a) tot iedereen brood en wijn heeft ontvangen
- Dankzegging

GAAN

- Slotlied: 'Zoekend naar licht' Lied 1005: 1, 3 en 5)
- Zending en zegen